

למידה תוך שירות בקהילה (Service Learning)

רמה קלייר

יתרונותיה של למידה תוך שירות עבור הלומדים

בספרות המחקרית מובאים בהרחבה ממצאים המצביעים על כך שלמידה תוך שירות היא כלי רב עוצמה שבאמצעותו אפשר להשיג הן את המטרות האקדמיות הן את המטרות החברתיות של החינוך והיא אפקטיבית לגבי תלמידים בגיל בית הספר (דביר, 2007; Webster & Rajotte, 2006), כמו גם לגבי סטודנטים במכללות ובאוניברסיטאות (Gallini & Moely, 2003). בהתייחסו להגדרות השונות של המושג SL, טוען אנדרסון (Anderson, 1998), כי למעשה ניתן להתייחס אליו כמושג המייצג גם פילוסופיה חינוכית וגם אמצעי הוראה-למידה. מנקודת המבט הראשונה, ה-SL (Service Learning) כפילוסופיה חינוכית, הרי שבבסיס ה-SL עומדת התפיסה שהחינוך צריך לפתח אחריות חברתית ולהכשיר תלמידים בגילים שונים להיות מעורבים כאזרחים בחיים הדמוקרטיים. מנקודת המבט השנייה, הרי שההתייחסות אל ה-SL היא כאל אמצעי הוראה-למידה. במהלך עשייתם למען הקהילה ותוך כדי מתן שירות (לילדים, לבני נוער ולחברים אחרים בקהילה הזקוקים לעזרה והשרויים במצבי חסר, קושי ומצוקה מגוונים), הסטודנטים פוגשים באופן פעיל צרכים קהילתיים ומתנסים בהתמודדויות מגוונות. מפגשים אלה מהווים למעשה הזדמנויות ללמידה שעשויה להיות משמעותית במיוחד בהיותה אותנטית, מבוססת על עשייה והתנסות, ומערבת חוויות רגשיות. לדבריו של פרנקו (Franco, 2000) למידה תוך שירות מחזקת ומרחיבה את מה שהסטודנטים לומדים בקולג'. זאת שכן המפגש עם מצבי חיים מהמציאות מאפשר לסטודנטים להשתמש בידע ובמיומנויות שלמדו - במגוון רחב של דרכים וכן לרכוש ידע חדש ומיומנויות נוספות. נוסף לכך, העשייה הקהילתית-חברתית נמצאה כמחזקת את המחויבות של סטודנטים במכללות ובאוניברסיטאות למקצוע ההתמחות שלהם, כאשר תהליך ההתמחות בו כלל גם פעילות למען הקהילה (Gallini & Moely, 2003).

מדוע לכלול למידה תוך שירות כחלק מההכשרה להוראה?

אחת מקבוצות הסטודנטים שהחוקרים ממקדים בה לאחרונה תשומת לב מיוחדת בהקשר זה היא קבוצת הסטודנטים להוראה. לגבי קבוצה זו, המחקר מצביע על יתרונות הלמידה מבוססת SL באשר להשפעתה על פיתוח עמדות חיוביות ביחס למעורבות בקהילה, כמו גם על חיזוק הערכתם העצמית (self-esteem) ותפיסת המסוגלות (self-efficacy) שלהם (Wade, 1995, 1997). נוסף לכך, רוט (Root, 1997; Root and Batchelder, 1994), שערך בנושא זה סדרת מחקרים מדווח, כי הממצאים מצביעים על תרומה ייחודית של ה-SL להתפתחות הפרופסיונאלית של סטודנטים להוראה. כך הוא מציין בין היתר את תרומת ה-SL

למידה תוך שירות (Service Learning - SL) מוגדרת על ידי דביר (2007) כמודל המשלב למידה עיונית בכיתה עם התנסות בעבודה בקהילה. הגדרה נוספת ניתנת על ידי פרנקו (Franco, 2000) ולפיה: מדובר בשיטת הוראה ולמידה שמחברת חוויות משמעותיות מהשירות לקהילה עם לימוד אקדמי, צמיחה אישית ואחריות אזרחית.

לדבריה של דביר (2007), ראשית התפתחותה המעשית של הלמידה תוך שירות בקהילה התרחשה בארצות הברית בראשית שנות השמונים, בתגובה למאמרים אקדמיים שדנו באדישות הסטודנטים לקהילה וכחלק ממדיניות פנים חדשה של הנשיא בוש האב. מודל זה של למידה תוך שירות בקהילה החל להתפתח לאחר מכן גם במדינות דרום אמריקה, כגון: ארגנטינה, צ'ילה וונצואלה, כמו גם באנגליה. השירות שהקהילה מקבלת מצד תלמידים בגיל בית ספר, בני נוער וסטודנטים יכול להיעשות בדרכים שונות: החל מתרומה לפיתוח המרחב הקהילתי (למשל עשייה למען איכות הסביבה כבניית גינה קהילתית והפעלתה עם הקהילה), המשך בליווי ובחונכות של ילדים בסיכון, הקמת קבוצות נוער סביב עניינים שונים ואף תמיכה אישית או קבוצתית באנשים בוגרים בקהילה בפעילויות כגון: הדרכת מבוגרים בשימוש במחשב, ליווי ניצולי שואה וכתביט סיפוריהם האישיים ועוד.

למידה תוך שירות כאחד מסוגי הלמידה ההתנסותית? בהתנסות

למידה תוך שירות ובכלל זה תוך שירות בקהילה, היא למעשה אחת מהדרכים המומלצות על ידי הגישה הקוראת ללמידה על ידי התנסות ובכינויה: (Experiential learning) הלמידה ההתנסותית (NSDL, 2012). למידה זו מוגדרת כתהליך שבאמצעותו הלומד יוצר משמעות על ידי התנסות ישירה, כלומר שהידע והמיומנויות 'נרכשות' על ידו בסיטואציות שבהן הוא עובד משחק, פועל ומתנסה בסיטואציות חיים שונות (Abbott, 1996; Itin, 1999). אחד מתומכיה של גישה זו, אריסטוטלס, טען כבר לפני כאלפיים שנה, כי למידה מתוך התנסות ועשייה פעילה מאפשרת ללומד ללמוד באופן משמעותי את מה שהתנסה בו (Bynum & Porter, 2005). אלוני (2014) מוסיף ואומר כי אחד המרכיבים הקריטיים בלמידה משמעותית הוא מרכיב ה"השתתפות וקונסטרוקטיביזם" שמשמעותו: "לקיחת חלק, מעורבות פעילה או למידה באמצעות עשייה..." (עמ' 6). קולב ופריי (Kolb & Fry, 1975) שהתבססו על תאוריות של קרל יונג, ז'אן פיאז'ה, קורט לוין וג'ון דיואי ביססו את הרעיון של למידה התנסותית וטענו שללמידה המשמעותית הקורית במהלך ההתנסות ישנם ארבעה שלבים המתרחשים באופן ספירלי: (1) התנסות קונקרטיית של הלומד, (2) התבוננות ורפלקציה שהלומד מבצע על ההתנסות, (3) המשגות מכלילות/אבסטרקטיות שהלומד יוצר על בסיס הרפלקציות שביצע, (4) בחינת המשגות החדשות שיצר.

Abbott, J., (1996). 21st Century Learning Initiative. The American Association for Higher Education and Accreditation (AAHEA) Bulletin, 48(7), 3-6.

Anderson, J.B., (1998). Service-learning and teacher education. ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education. Washington, DC, [ED421481]. Retrieved on-line from: <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/files/service2.html>

Anderson, J.B., Swick, K.J., & Yff, J. (Eds.). (2001). Service-learning in teacher education: Enhancing the growth of new teachers, their pre-service teachers, and communities. (Introduction, pp.4-14). Washington, DC: American Association of Colleges for Teacher Education. (ERIC Document No. ED451167)

Baldwin, S.C., Buchanan, A.M., & Rudisill, M.E. (2007). What teacher candidates learn about diversity, social justice and themselves from service learning experiences. *Journal of Teacher Education*, 58(4), 315-327.

Bynum, W. F. and Porter, R. (Eds.) (2005) Oxford Dictionary of Scientific Quotations. Oxford University Press.

Davis, T. C., & Moely, B. E. (2006). Preparing preserve teachers and meeting the diversity challenge through structured service-learning and field experiences in urban schools. In T. Townsend & R. Bates (Eds.), *Globalization, standards and professionalism: Teacher education in times of change*. Kluwer/Springer.

DiPietor, K., & Walker, A. (2005). Service-learning in teacher education: Evaluating change in commitment, connectedness and self efficacy and course outcomes. Online document retrieved 20/10/2006 from www.lehigh.edu/~kad9/Portfolio/SL_submission.pdf

Eyler, J., & Giles, D.E., Jr. (1999). Where's the teaming in service-learning? San Francisco: Jossey-Bass.

Franco, R.W., (2000). The Community College Conscience: Service-Learning and Training Tomorrow's Teachers. ECS (Education Commission of the States). Available on-line at: <http://www.ecs.org/html/IssueSection.asp?issueid=109&subIssueid=0&ssID=0&s=Selected+Research+%26+Readings&archive=1>

Gallini, S., & Moely, B.E. (2003). Service learning and engagement, academic challenge, and retention. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 10, 5-14. Retrieved on-line from: www.lclark.edu/dept/service/objects/SLandengage.pdf

להתפתחותן של עמדות מקצועיות וערכים הנדרשים להוראה מצליחה ולהתפתחותה של חשיבה מורכבת יותר לגבי הקשר בין בעיות חברתיות בגיל הצעיר לבין תפקודם של תלמידים בבתי ספר. במחקר שנערך על ידי סוליבאן (Sullivan, 1991) נמצא, כי סטודנטים שהיו מעורבים במהלך התמחותם בהוראה בפעילות חברתית-בקהילה, זכו להערכה גבוהה יותר באשר ליכולותיהם המקצועיות ובאשר לתפקודם הפדגוגי-דידקטי לעומת סטודנטים שלא עסקו בכך. וביתר פירוט, הם נמצאו כבעלי תפקוד גבוה יותר בתחומים הבאים: דרכי ההוראה שבהן הם נקטו, טיב האינטראקציות שלהם עם תלמידים, רמת הביטחון והמימונות שהפגינו במסגרת תכנון ההוראה, איכות התקשורת שלהם עם ההורים ויעילות השימוש במונחים הנדרשות לקיומו של שיח פורה עם תלמידים מתבגרים. ממצאים דומים נמצאו במחקרים נוספים והם מחזקים את היתרון הגדול של שילוב ה-SL כחלק מתכנית ההכשרה של סטודנטים להוראה (Baldwin et al., 2007; Davis & Moely, 2006; DiPietor & Walker, 2005).

הלמידה תוך שירות נעשית משמעותית עוד יותר כאשר הפעילות החברתית בקהילה - מהווה חלק בלתי נפרד מקורס אקדמי מלווה המאפשר לסטודנטים למידה תאורטית יחד עם פעילות בסדנה הכוללת: שיח רפלקטיבי, דיון בחוויות מהפעילות בקהילה וחיבור בין החוויות לבין מושגים ורעיונות תאורטיים. למידה כזו המשלבת בין העשייה לבין תמיכת עמיתים ולמידה אקדמית מגבירה את הישגיהם האקדמיים ומעמיקה את הבנתם הפרופסיונאלית (Anderson, Swick & Yff, 2001; Eyler & Giles, 1999; Swick & Rowls, 1999).

כיום מתקיימת המסגרת של למידה תוך שירות על שני מרכיבי (העשייה בקהילה והלמידה הרפלקטיבית על העשייה) כחלק אינטגרטי מההכשרה להוראה במספר מכללות להכשרת מורים ובמספר תכניות כגון תכנית רג"ב (ראש גדול בהוראה), תכנית המצוינים להוראה במכללות האקדמיות לחינוך במדינת ישראל.

מקורות

אלוני, נ. (2014). הבניית התנסויות משמעותיות בחינוך ובלמידה. קווים מנחים לאנשי חינוך והוראה. המכון לחינוך מתקדם, מכללת סמינר הקיבוצים. הועדה המייעצת: פורום למידה משמעותית במשרד החינוך.

<http://cms.education.gov.il/NR/ronlyres/1D44B1B7-972D-47A2-94BA-B037D69F8BBE/193161/hitnasuyot.pdf>

דביר, נורית (2007). "למידה תוך שירות בקהילה" (Service Learning) – מהלכה למעשה בתיכון הניסויי ויצ"ו הדסים/ החינוך וסביבו, שנתון מכללת סמינר הקיבוצים כ"ט, תשס"ז, ע"ע 29-38.

- Itin, C. M. (1999). Reasserting the Philosophy of Experiential Education as a Vehicle for Change in the 21st Century. *The Journal of Physical Education* 22(2), 91-98.
- Kolb, D. A. & Fry, R. (1975) Toward an applied theory of experiential learning. in C. Cooper (Ed.), *Theories of Group Process*, London: John Wiley.
- NSDL (2012). Service-Learning and Experiential Education. <http://serc.carleton.edu/introgeo/service/experiential.html>
- Root, S. (1997). School-based service: A review of research for teacher educators. In J. Erickson & J. Anderson, (Eds.). *Learning with the community: Concepts and models for service-learning in teacher education*, (pp. 42-71). Washington, DC: American Association for Higher Education (Published in cooperation with the American Association of Colleges for Teacher Education).
- Root, S. C., & Batchelder, T. (1994, April). The impact of service-learning on pre-service teachers' development. Paper presented at the annual meeting of The American Educational Research Association, New Orleans.
- Sullivan, R. (1991). The role of service-learning in restructuring teacher education. Paper presented at the annual meeting of The Association of Teacher Educators, New Orleans, February.
- Swick, K. J., & Rowls, M. (1999). Empowering future teachers through service-learning. A paper present at the International Annual meeting of Association for Childhood Education International, San Antonio, TX, April.
- Wade, R. (1995). Developing active citizens: Community service learning in social studies teacher education. *Social Studies*, 86 (3), 122-128.
- Wade, R. C. (1997). Environment in student teaching through community service learning. *Theory into Practice*, 36(3), 184-191.
- Webster, N. & Rajotte, E.G. (2006). Service Learning: A Model for Integrating IPM Methods and Practices into Secondary Schools. *American Entomologist*, 52(4), 218-220.